Üliõpilaste elu kandis teises Tartu ülikoolis samasugust ilmet kui esimeses. Tööd tehti vähe ja korratult, hoolimata ülikooli põhikirja valjudest määrustest. Sellevastu olid üliõpilaste kaklused omavahel või kohal asuvate sõjaväelastega igapäevased nähtused. Mõnikord tekkisid verised kokkupõrked isegi kirikus. Materiaalsete vahendite vähesuse, sisemise kandejõu puuduse ja rahvuslikkude ning politiliste vastolude tõttu ei suutnud *Academia Gustavo-Carolina* võõra käega ebasoodsais oludes istutatud taimena ei Tartu ega üldse Liivimaa kultuurielus sügavamaid jälgi järele jätta. Hoides alal kõrgema hariduse ideed ja andes maale mõningad haritud jõud, jäi see õppeasutis ikkagi elujõuetuks sünnitiseks nii Tartus kui ka Pärnus, kuhu ta Karl XII käsul üle viidi 1699. a. augustis. Viimases linnas kiratses ülikool veel kümmekond aastaid, kuni viimased professorid siit enne linna piiramist Vene vägede poolt a. 1710 Rootsimaale siirdusid, võttes kaasa raamatukogu ja palju dokumente ülikooli arhiivist.

Usuliste olude alal väärivad kõige pealt mainimist mõned muutused kiriku korralduses. Aadli pealekäimisel muudeti ülemkonsistoorium, mis 1648. a. saadik oli koostunud ainult vaimulikest, jälle sega-asutiseks, mille moodustasid superintendent (1678. aastast peale kindralsuperintendent) presidendina, üks ilmlik eesistuja, 2 vaimulikku ja 2 ilmlikku assessorit. Ülemkonsistoorium pidas oma juriidikaid alguses Tartus ja Riias vaheldumisi. 1678. a. määras Karl XI kindralsuperintendent Fischeri soovil ülemkonsistooriumi alaliseks asukohaks Riia, kuna juriidikaid mõnikord ka Tartus pidi peetama. 1694. aastal tulid 1686. a. Rootsi kirikuseaduse maksmapanekuga Liivi kirikuoludesse uued muutused. Jälle seati sisse ainult vaimulikest koostuv *consistorium purum*, kelle liikmeiks olid muu seas ette nähtud Tartu ülikooli teoloogiafakulteedi professorid. Sellepärast viidi ülemkonsistoorium Fischeri ägedast vastuseisust hoolimata jälle Tartu ja anti ka kindralsuperintendendile käsk siia siirduda. 1699. a. läks ülemkonsistoorium ühes ülikooliga Tartust Pärnu, kus siitpeale ka kindralsuperintendendid Rootsi aja lõpuni asusid. Samuti kui eelmisel ajajärgul, keerlesid ka nüüd Tartus linnakonsistooriumi ümber ägedad tülid ja vaidlused. · Pika vastuseisu järgi oli ülemkonsistoorium sunnitud a. 1674 linnakonsistooriumi moodustamist lubama. Varssi tekkisid aga rael endal linnakonsistooriumiga kokkupõrked, peaasjalikult jurisdiktsiooni alal. Linnakonsistoorium pöördus ülemkonsistooriumi ja kindralkuberneri poole, nõudes, et 6. käsu vastu eksimised linna jurisdiktsiooni piirides antaks ainult tema otsustada. Raad sellevastu soovis need asjad foogtikohtu alla jätta. A. 1686 otsustas ülemkonsistoorium, et foogtikohus toimetaks järeleuurimist ning määraks ilmliku karistuse ja et alles selle järel süüdlased linnakonsistooriumile üle antaks kirikliku karistuse määramiseks. See otsus leidis ka kindralkuberner Hastferi poolt kinnitust. Sellega ei lõppenud vastolud kaugeltki, vaid jätkusid endiselt, nii et raes kavatsus tekkis paluda kuningalt linnakonsistooriumi kaotamist. Uue kirikuseaduse maksmapaneku järel suletigi Tartus (ja samuti Pärnus) linnakonsistoorium, et „hoiduda segadusist kohtuasjus“, ja allutati linn kiriklikes küsimusis ülemkonsistooriumile. Linna majandusalal valitsevad korratused andsid end sel ajajärgul teravasti ka kiriklikes asjus tunda. Hoolimata korduvaist nõudeist ei esitanud raad linnakonsistooriumile aruandeid Jaani kiriku majanduse kohta ja kasutas sageli kiriku varandust linna väljaminekute katmiseks. Kui raad a. 1688 lõpuks Hastferi käsul sunnitud oli aruanded esitama, siis selgus, et linn võlgnes kirikule umbes 1000 riigitaalrit. Sel põhjusel ei saanud kiriku teenijad sageli palka kätte ja pidid „ihr Ampt mit seuftzen verrichten“. Alles aastasaja lõpuks paranesid linnamajanduse korraldu-

Tartu, lk. 95